

36

AKADEMIA KÖNYVTÁRA
VI
KÖNYVTÁRA
KÖZSÉGVÉDELMI

KOLOZSVÁRI M. KIR. GAZDASÁGI AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

szám.

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IV Nr. 45
11 NOEMBRIE 1923

În acest număr: *Revoluția celor sătui* de Octavian Goga; *La pragul ușei mele*, poezie de Gh. Rotică; *A doua „Reciță“* de P. Nemoianu; *Intensificarea producției agricole în Ardeal* de Ion Iacob; *Judecătorul*, novelă de Eug. Boureanu; *Problema religioasă* de Alexandru Hodoș; *În jurul situației politice* de Ion Balint; *Gazeta rimată: Peste 25 ani...* de Petrică Panoramă; *Insemnări:* O gazetă provocatoare, D-l Vaida și armata, Trădarea Banatului, Noul ministru al Cultelor, Teatrul „Asociației“, Imnul creștin.

CLUJ
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 8 Lei

© BCUCluj

Țara Noastră

Revoluția celor sătui

Intr'un număr recent al ziarului *România* din București, dat în ultimele săptămâni ca organ al partidului național de către anonimii săi protectori transcarpatini, se ivește din nou spectrul revoluției lansat ca o *ultima ratio* din partea eminentilor noștri adversari. Domnul Sever Bocu, un fel de condei „dirigent“ la pomenita gazetă, vorbește cu multă desinvoltură de teribila lozincă. D-sa, deputatul ales cu metode foarte puțin revoluționare, într'un articol care nu pătimește de-o excesivă claritate, spune cetitorilor săi, cu seninătatea cu care ar face cunoscute efectele uleiului de rapiță, că șefii comitetului de-o sută sunt gata oricând să deslănțuie revoluția pentru a îndruma spre fâgașul lor politica României.

Cetind îndrăzneța afirmațiune din cadrul acestui vast articol, care în acelaș timp tratează și problema societăților de gimnastică și viitoarele noastre relațiuni cu Portugalia, cetățeanul imparțial a avut de sigur o prea firească emoție. În vâlmașagul frământărilor actuale care agită țara i s'a pus la îndemână o rețetă neobișnuită. Pe urma ei modestul locatar din Dealul Spirei, tresărindu-i în suflet cenușa unor amintiri nu tocmai depărtate, a putut avea o clipă viziunea unui domn Iuliu Maniu, înfricoșat tribun al poporului, și a putut rămânea un sfert de ceas uluit de groaza răsturnărilor viitoare. Pentru a-l cruța de-o mai îndelungă depresiune și pentru a risipi ori-ce temeri inoportune în această materie, voi da aici câteva lămuriri...

Alcătuiește fostul președinte al Consiliului dirigent împreună cu statul său major o ceată de revoluționari? Este partidul național din Ardeal prin compoziția și mentalitatea lui o îgighebare gata să dărâme actuala ordine de drept pentru a-și smulge cu mijloace „*extralegale*“, cum spun d. Bocu, frânele de conducere a statului?

Să stăm puțin de vorbă, să analizăm și să epuizăm subiectul odată pentru totdeauna...

Eu, la dreptul vorbind, nu aud astăzi pentru întâia oară această nebuloasă amenințare din tabăra domnilor dela Cluj. În ultimii patru

ani, la diverse ocazii, în diverse forme, m'am poticnit de ea. Ba după câte-o alegere nereușită la Cameră, ba după câte-o afacere respinsă de către organele recalcitrante ale cutărui minister, ba cu prilejul încoronării care i-a înăcrit peste măsură, cuvântul s'a rostit pocnind în gol și fără nici o consecință în opinia publică. Am râs cu poftă de groaznica parolă de câte-ori mi-a fost dat s'o întâlnesc în drum și, dacă nu mă înșel, într'o cuvântare la Cluj mai anul trecut am declarat că primesc pe două zile să fiu prefect la Alba-Iulia, când se va convoca „marele Sfat“ ca să strice pactul și să proclame ruptura...

Acum, că ni se servește la gazetă cu deplina autorizație a șefului neagra răzbuflare, cum stau la masa de scris, mintea mea colindă în trecut, ca să descifreze de-acolo originile acestor gesturi mari și ca să-mi dau seama bine de ce fond de răsvrătire dispun întreprizii tulburători în perspectivă.

Fără să vreau, cobor departe pe scara vremii și în mreaja lor mă prind senzații resumative din istoria Ardealului. Poveste tristă, poveste de umilință a unui biet popor de iobagi, întreruptă în cursul veacurilor de fulgerele trecătoare ale unor scurte revolte populare... În veacul al nouăsprezecelea, după mișcarea țărănească dela patruzeci și opt, în care câțiva oameni de seamă primind îndrumările timpului la adăpostul casei Habsburg au plimbat flamura libertății, clasa conducătoare din Ardeal s'a măcinat într'o dureroasă protestare surdă necunoscând un moment măcar fiorii unei „extralegalități“ revoluționare. Generațiile cărturarilor ardeleni, în măsură în care s'au succedat dela absolutismul austriac al veacului trecut și până în zilele marelui război, au pierdut din îndrăsneală și încercuindu-se de-un pacifism îngust au eliminat din psihologia lor fermentul unei răzvrătiri. Guvernele unguerești în opera lor de distrugere, în afară de plângerile mulțimii noastre chinuite, n'au întâlnit din partea conducătorilor politici ziși autorizați, decât legalitatea și iar legalitate pe toată linia. Chiar și procesul Memorandului n'a fost decât o tresărire subt aripile ocrotitoare ale Vienei care ne-a refuzat... Dela această ultimă isbucnire de energie, intrând pe arenă generația actualilor conducători din partidul național, escesul de legalitate s'a accentuat și adaptarea la atmosfera străină a statului ungueresc a cucerit în mod definitiv tagma lor prinsă în tentaculele educației dela Budapesta...

Domnul Iuliu Maniu și soții, — revoluționari?

Trec această întrebare prin prisma constatărilor mele personale de două decenii de când iau parte activă la sbuciumarea politică din Ardeal și cu mâna pe inimă descoper în fața lumii întregi că nu mi-a fost dat niciodată să-i surprind în această postură de renitență. Pe dinaintea mea defilează acum toate ședințele dela „Jägerhornul“ de pe malul Dunării, unde ani dearândul m'a durut școala umilinții la comitetul național, ale cărui resorturi speciale voi avea odată plăcerea de-a le trece posterității, pentru a nu contribui cu nimic din parte-mi la cultul minciunii... Mi s'a înfipt în memorie pe veci circumspecția acestor buni burghezi, mica lor logică avocațească, frica de toate umbrele și grămezile de vorbe subt care așteți navigatori de ape

tulburi își piteau la toate ocaziile meschina lor prudență provincială. Era o adunare de perpetuă licițatie în minus a aspirațiilor naționale faimosul comitet de pe vremea mea, un trist sinedriu al transacțiunii în care violențele erau domesticite de blândeța unanimă și care cu spiritul lui protocolar nu avea altă grijă decât salvarea aparențelor printr'un comunicat gol și ceremonios. Istoriograful cinstit de mâine, când va reconstrui aspectele trecutului, va arăta într'un mod neîndoios cum acești giranți ai neputinței absolute, strânși cu umila lor concepție politică între granițele hârbutite ale monarhiei doborâte, n'au fost cătuși de puțin temperamente de dărâmători și cum de pe partea lor toate s'ar fi putut desfășura tacticos după tiparul din vechime, fără ca un cui măcar să cadă din putreda baracă a „preainălțatului” Franz Josef...

Că în această perioadă Ardealul românesc a resimțit totuș o puternică sguduire, că s'a petrecut o revoluție sufletească, e perfect adevărat, dar noul curent nu are nimic a face cu somnolența dela comitetul național. Mișcarea literară dela revista *Luceafărul* care-a desăvârșit legăturile intelectuale cu Regatul, introducând un curent proaspăt de simțire și agitația vie dela ziarul *Tribuna*, când d-l Sever Bocu se găsea sub protecția mea, s'au deslănțuit fără sprijinul venerabililor frunțași, ba chiar împotriva lor. Fermentul revoluționar aruncat de noi, o seamă de tineri, în conștiința ardeleană, a fost detestat și de oftările d-lui Cicio-Pop și de rabulistica consistorială a d-lui Maniu, cari dimpreună cu toată cohorta lor actuală, retrași sub plapuma căldicică a legalității și narcotizați în mod iremediabil de cultura maghiaro-semită, urmăreau cu-o dușmănie sgomotoasă visurile noastre irredente... Dar despre acest capitol pe care-l certifică miile de articole publicate de noi și cărțile ce-am scris în luptă cu întunerecul, să vorbească alții...

A venit însă războiul, marele botez de sânge, care-a dărâmat doctrine vremelnice și-a pus în valoare cu formidabila lui presiune morală impulsurile tănuite ale inimilor. Era prilejul cel mai nemerit, ca din aceste amorțiri să țâșnească o chemare ascunsă și să-i împingă ca o vijelie spre marile adevăruri fixate cu precizie de instinctele neamului. Ce-au făcut acești admirabili frunțași ai tuturor prasniceilor, vitejii postumi care astăzi se complac în rolul de revoluționari? Au conspirat ca doctorul Kramarz dela Praga? Intrebați pe domnul Stere să vă spuie duioasa lor suplică dela Brașov. Au luat drumul pribegiei ca părintele Lucaci să strige tuturoră desrobirea Ardealului? Cetiți adresa lor de obediență trimisă conțelui Tisza, cel mai rușinos plocon din câte vreodată Ardealul obidit a făcut în cursul vremii călăilor milenari! Unde și când au fost revoluționari vrednicii bărbați? Domnul Maniu, în calitatea lui de elev voluntar la școala militară, care la vârsta de cincizeci de ani l'a scos sublocotenent de artilerie? Domnul Alexandru Vaida când jura etern amor austro-ungar în articolul din *Oesterreichische Rundschau*, care scuipe în obraz România, sau domnul Cicio-Pop în răcnetele devotamentului său din Camera ungară? Cum vedeți, pe toată linia e numai curaj, rectitudine

desăvârșită, o viforoasă dragoste de neam și mai ales o strașnică „extralegalitate“, cum s'ar zice în gazeta lor recentă dela București...

Iată în conture pripite realitatea fără perdea, așa cum se degajează ca o pagină antipatică pentru istoria noastră.

După aceste antecedente, nimeni nu mai tăgăduiește că în urma libertății răscumpărate de armatele românești și înțelese de torentul popular dela Alba-Iulia, psihologia numiților luptători a împrumutat o notă de îndrăzneală ciudată și lărmuitoare. Răposatul Consiliu dirigent dela Sibiiu, e prima etapă cu toate opoșelile și permisele lui. Sclavii pajurei cu două capete au evoluat foarte repede. Apetiturile lor au fost în adevăr extraordinare. Destinul, după o mie de ani de sgârcenie penibilă și-a revărsat asupra acestor epigoni toate bunătățile, dorind să-și scuze parcă printr'un gest întârziat foamea atâtor generații. Giranții Ardealului cu hârtiile în regulă, scăpați de tensiunea viziunii obscure de ieri în care-i ținuse groaza ungurilor, au primit cu-o vivacitate particulară valul inform de noroace repezit asupra lor. Scoși din ungherele lor de provincie, stângaci și pofticioși, plecași și pretențioși în acelaș timp, cu orizonturile de ieri sprijinind actuala lor prezumțiune, ei au creat o faună specifică a politicei românești. La acest banchet pitoresc al Unirii a căruia beție plină de chiot nu vrea să mai înceteze, în sgomotul orgiac în care s'a eclipsat tabla valorilor, li s'au servit de toate cu-o risipă adevărat nebunească: decorații, ministere, permisuri, spirt, schimb de coroane, consilii de administrație, — un larg bazar oriental colorat și urlător....

Acum, când în sfârșit, am fi îndreptățiți să credem că bencheuirea e pe isprăvite și că reintrarea în normal se impune, neavând altă dogmă pentru diriguirea țării decât principiul selecțiunii forțelor, acum fericiții pensionari se constituie supărați, schițează o demnitate care nu cade în tradiția lor și amenință țara cu — revoluția....

O imagine de-un remarcabil grotesc, necunoscută încă în istoric, bună pentru fantezia unui Aristofane modern: *revoluția celor sătui*... Câte nu s'ar putea broda pe-acest fond tragicomic, ca să descriem fruntea deaproapelui.... Nu e vremea s'o facem astăzi când vâltorile nu ne dau răgaz. Un lucru e însă cert: sămânța vijeliilor viitoare nu se găsește în portofelul partidului național. De pe partea asta se poate dormi liniștit în țara românească.

Ce-ar fi însă, Dumnezeule, dacă cei care tac, cei flămânzi, cei cu idealuri în revolta lor mută, ar ridica odată capul dârz și întrebător? Unde-ați fi atunci, cinstiți apostoli ai visului împlinit, fiindcă, vedeți d-voastră, revoluțiile sunt cam cu primejdie și ce e mai rău când sună în toanele lor adevărate nu prea dau jetoane de prezență....

Subiectul fiind epuizat, discuția s'a închis....

OCTAVIAN GOGA

La pragul ușei mele

La pragul ușei mele găsit-am așteptând,
Când ușa am deschis-o, un câine slab, flămând.
Mă uit din prag la dânsul și el la mine cată
Prietenos cu trișta-i privire nemișcată.

I-arăt cu mână drumul să văd ce-o face-apoi,
Și'n loc să se întorcă din pragul meu 'napoi,
Se uită după mână și mai aproape vine
Și când la mână cată, când iar în sus la mine.

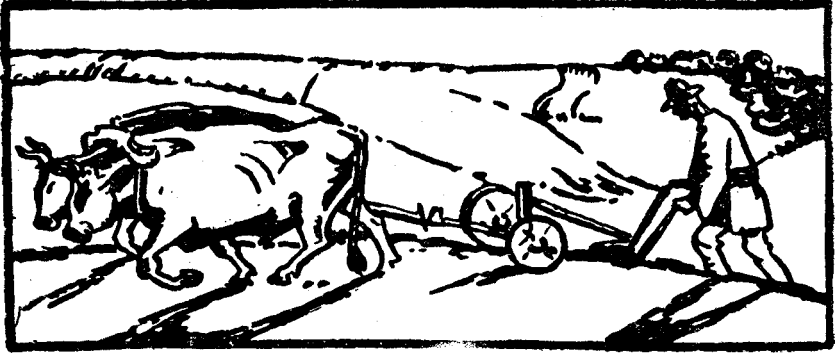
Mă uit din prag la dânsul ce vrea acest pribeag,
Și-o fărâmă de pâine i-am aruncat din prag,
Și ochii lui acuma c'o lacomă lucire
'Și-aduc și mai aproape flămânda lor privire.

Și par'că m'ar cunoaște și'n slujbă mi-ar fi fost
Și-ar fi avut pe pragul acesta adăpost,
Supunere mi-arată 'n privirea-i cerșitoare
Și vrea să-mi lingă colbul ce-l vede pe picioare.

Și vrea să-mi lingă mâna și ochii lui îmi spun
A veacului poveste: „Stăpâne îți supun
La pragul tău credința și dragostea mea toată;
Mai dă-mi o fărâmură din casa ta bogată“.

La pragul ușei mele a fost și iar s'a dus
Să spuie și altora aceea ce mi-a spus
Și mie 'n pragul ușei... Tu fărâmă de pâine,
Ce-amară fi-e povestea, mi-a spus-o azi un câine.

G. ROTICĂ

„A doua Recită“

Comunitatea de avere din Caransebeș

Comunitățile de avere din Ardeal și Banat sunt instituțiuni a căror rădăcini se întind adânc în istoria fostei monarhii austro-ungare. Primele lor baze s'au pus pe la începutul veacului al șaptesprezecelea, cu privilegiile ce s'au acordat locuitorilor dela frontiere pentru contribuția de sânge adusă întru apărarea granițelor. Privilegiile acestea au îmbrăcat forma de uzufruct asupra pământului ce-l aparau și care, în decursul veacurilor a suferit mai multe modificări, până când situația lor juridică s'a oprit la aranjamentul din anul 1871, care este și ultima fază esențială sub regimul maghiar.

Aceasta ultimă fază are în istoria comunităților de avere două laturi: una juridică și alta politică. Cea juridică este regulamentată prin o lege din 1871, care răscumpără dreptul de uzufruct al grănicerilor prin împroprietărirea în comun a locuitorilor din regiunile respective și anume: jumătate din teritoriu trecând în proprietatea familiilor grănicerești iar cealaltă în proprietatea statului. Administrarea averii — după cum arată însuși numele — se făcea în comun și autonom pe baza unui statut aprobat totatunci. În fond, cu toate legile și regulamentele ulterioare, situația juridică a comunităților de avere a rămas aceeași.

Situațiunea juridică schițată mai sus era însă numai de drept, nu și de fapt. Concepția guvernelor maghiare, alintate de mirajul celor 20 milioane de unguri din cari nu mai lipseau decât zece, au ciupit an de an câte ceva din drepturile acordate, mai ales în ce privește comunitățile cari înglobau în sine populațiune românească, sau alte naționalități. Prin „comisarul guvernial,” îndrumat de ministrul de interne — iar nu de acela al agriculturii cum — trebuia să se întample

în mod normal, — a căutat să exercite o influență din ce în ce mai accentuată, evident cu intențiunea de a se face în cele din urmă stăpân pe aceste averi. Astfel, comunitatea de avere din Năsăud și Biserica-Albă au ajus să-și piardă aproape complect autonomia inițială și pe acelaș drum o apucase și aceea din Caransebeș, dar a fost oprită în loc de marele eveniment al întregirii neamului. În urma exproprierii, în baza legii agrare, a comunității de avere secuști și cu aranjarea, dela stat la stat a celei din Biserica-Albă — (din teritoriul căreia 20 mii suflete, dimpreună cu întreaga avere imobilă cad în România, iar 66 mii proprietari îndreptățiți în Jugoslavia) — o singură comunitate se mai bucură de autonomie față de stat: aceea din Caransebeș, unde dela unire încoace s'au acumulat toate pornirile rele ale unui neam, compromițând însași stăpânirea românească și alimentând o stare de continuă agitație, ale cărei nefaste urmări politice, economice, sociale și morale nu se pot încă desluși.

* * *

A doua „Reciță“ — cum i-se zice, deocamdată ironic, comunității de avere din Caransebeș — întrunește toate condițiile naturale ca să se poată mândri cândva și de fapt cu această denumire. Mărginită la vest de veritabila „Reciță“, la est de creasta Carpaților, teritoriul ei se întinde în lung dela Caransebeș până la Orșova, iar pe malul Dunării până la Svinița. Dela malul Dunării trece munții în valea Nergănelui, stăpânind valea Almăjului până aproape de Sasca-montană, despărțind-o numai o bucată de pământ de comunitatea de avere zisă sârbească, în realitate româno-sârbească, cu sediul în Biserica-albă. Teritoriul trasat în aceste linii mari adăpostește 120 mii de români, așezați în 94 sate, cu păduri și poeni de o suprafață de 250 mii jughere cadastrale, având sediul administrativ în Caransebeș, purtând firma istorică: „Comunitatea de avere a fostului regiment româno-banatic No. 13“.

La condițiile acestea naturale se mai adaugă virtuțile și aptitudinile sufletești ale unui admirabil popor, cu care nu se pot măsura decât puține regiuni din cuprinsul țării. La adăpostul obstacolelor naturale, românii din aceste părți au păstrat un fond sufletesc în curățenia lui aproape ideală. Valea Almăjului — porțiunea dintre Mehadia și Sasca-montană, distanță de 100 km. — număra într-o vreme, nici nu prea îndepărtată, abia 83 suflete neromâne. Nu e mirare deci, dacă în asemenea împrejurări această vale a putut fi un fel de coridor cultural între vechiul Regat și sudul Banatului, prin care se făcea legătura culturală a maselor sub trecutul regim. O dovadă clasică despre aceasta ne ofere identitatea cântecelor și jocurilor populare, dela Piatra-Olt și Până la Biserica-Albă și Panciova.

În graniță — cum i-se zice pe scurt — dominația austriacă, în afară de cultul virtuților militare, bazate pe o aprigă disciplină, nu a lăsat alte urme. Datorită acestor tradiții, țărani din aceste părți și astăzi, după sfânta liturgie se duc la „comandă“ — primărie — să

asculte „poruncile“. Adevărat, pe urma acestor virtuți a trebuit să sângereze în cursul războiului ca nici un alt ținut românesc, căci este îndeobște cunoscută soarta fostului regiment 43 infanterie din Caransebeș, care în afară de cadrele active, a mai înghițit peste 40 batalioane de marș. Dar câtă lume nu pătimește pe acest pământ din cauza virtuților sale și totuși nu se poate profesa contrariul... O asemenea epocă a încercat să introducă abia influența maghiară de mai târziu, a cărei credincios slujitor a fost... Constantin Burdea și alți câțiva de pânura sa, cari s'au abătut dela această tradiție a virtuților, în folosul propriu și al regimului ai cărui reprezentanți erau. Cu concursul acestora, comunitatea de avere a ajuns să fie un puternic mijloc de maghiarizare și de îmbogățire pentru toți aceia cari nu ne aparțineau naționalicește. În capitala graniței, în Caransebeș se ridică cel mai somptuos palat pe care l-a avut vreun liceu maghiar, făcut din averea grănicerilor români, în timp ce în cele 94 sate românești aceiași comunitate nu a clădit nici o școală, nici o biserică, nici o casă culturală, nici un spital, și nu a înființat nici o bibliotecă rurală. Și câte palate nu-și înalță cupolele sclipitoare pe bulevardele Timișorii, zidite tot din imensele bogății ale grănicerilor, arendate pe prețuri derizorii capitaliștilor evreo-maghiari. Pe măsură ce aceștia se îmbogățeau, averea grănicerilor se tot împuțina, până când, în preajma războiului comunitatea de avere ajunsese să-și plătească funcționarii din împrumuturi ridicate de pe la bănci. În felul acesta, instituțiunea a servit exclusiv interesele politice ale regimului și cele materiale ale acelor cari i-s'au atașat.

Niciodată, și prin nici o acțiune nu s'a urmărit interesele economice sau culturale ale adevăraților ei proprietari, ale grănicerilor.

* * *

Cu învierea noastră politică, se credea că va începe o nouă epocă, de înflorire și prosperare și a acestei mult încercate instituțiuni. Întâiele raze ale libertății naționale păreau a-i lumina și ei cărări mai sigure. Spirite avântate s'au grăbit să-i schimbe chiar și numele, comparând-o cu „Recița“. Să aștepta în folosul ei și concursul nelimitat al guvernului, deoarece era o instituțiune naționalizată în mod ideal și desăvârșit, prin simpla schimbare a regimului politic.

Cei patru ani de viață liberă națională au împrăștiat însă toate iluziile. Comunitatea de avere este și acum acolo unde a fost: în chinuitoarea așteptare a unor vremuri mai bune, cari cu cât timpul trece, par'că tot mai mult se îndepărtează. Și sub comunitate înțelegem masa grănicerilor, pe proprietarii colectivi ai acestor averi, iar nu pe aceia de a căror strigăte de alarmă te izbești la orice colț de stradă. Aceștia nu au prea avut ce pierde pe urma administrării hrăpărețe, din trecut și de acum. Spre rușinea spiritelor diriguitoare din graniță și a regimului politic de totdeauna dirijat tot de dâșii, în viața comunității de avere nu se semnalează nici un reviriment esențial. Multele și dese schimbări ce s'au succedat s'au făcut totdeauna în interesul celor cari tipă,

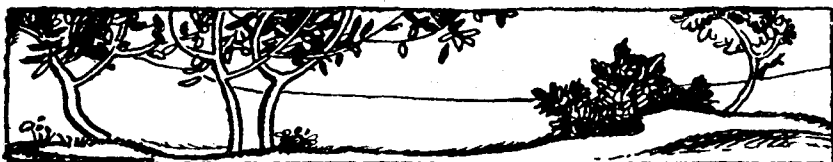
interesați personal și politicește. Altfel nu am înțelege, că granița, — care este cu atât mai săracă în oameni, cu cât și-i recrutează din un cerc mai restrâns, exclusiv din rândul grănicerilor — poate să-și permită luxul să prezinte cu fiecare alegere de președinte o listă de 7—8 candidați. Este aceasta dovada celei mai neînfrânate manifestări a dezechilibrului individual, stăpânit de o lăcomă poftă de câștig și de dorul stăpânirii politice. Ceace se întâmplă în comunitatea de avere este continuarea sistemului de eri, dar îmbrăcat în haină națională; este morala eșită din școala burdismului, care tinde să-și împingă dominațiunea și în vremurile noastre. Pe interesul individual, material și politic, se brodează toate acțiunile acelor care se înbulzesc la conducerea comunității de avere, fie că ele ar porni direct din concepția blândă și creștinească a cutărui călugăr, fie că vin în curbă cu ajutorul diferențialului și integralului, fie că își ascund burdismul de eri în costumul celui mai intransigent și exclusivist naționalism.

În furtuna de patimi ce se descarcă din ce în ce mai impetuos, cine ar mai avea vreme să se preocupe și de adevărata menire a acestei instituțiuni: de rolul *economic și social* pentru care a fost creată acum 52 de ani și rolul *național* pentru care e destinată astăzi. Până și opinia publică, zăpăcită de aparențe false, se pierde tot mai mult în teorii seci, contribuind, fără să vrea, la închiderea completă a cercului vișios din care, azi-măine nu va mai putea eși.

Dar mai primejdios ca orice, este zăpăcirea opiniei publice a satelor, care nu are nici măcar slabele puncte de sprijin ale aceleia dela orașe. Nu credem să fie o pură întâmplare, că tocmai cea mai disciplinată populație de eri, să tăinuiască azi pe cel mai temut brigand dinaintea urmăririi oficiale, cum nu pare a fi o simplă decădere fără semnificație antipatia excesivă ce o au grănicerii față de păduri, față de propriul lor avut. În graniță, poporul nostru nu mai este frate cu codrul, ci cu toporul, cu care taie și stârpește fără milă, unde poate și când poate.

Dela starea descrisă aci și până la numele meritat de „a doua Reciță“, evident, este o cale lungă. Lungă mai mult din punct de vedere moral, căci altfel nu ar fi decât o săritură. În acest scop nu se cere decât ieșirea din cercul vișios al patimilor create de politicianismul atrofiat, care în cel mai bun caz, nu a produs decât teorii anemice, nefolositoare, și pășirea pe terenul realizărilor pozitive, cu privirea îndreptată exclusiv asupra menirii adevărate a comunității de avere, care este: *emanciparea economică și socială a celor 120 de mii de români năcăjiți*. Economia politică este o știință atât de avansată, încât exclude necesitatea oricărei frământări din domenii streine scopului economic, indicând în această direcție drum sigur, fără posibilitatea de a-l greși...

Subt acest raport să fie judecat oricine își revendică cuvânt în îndrumarea destinului acestei instituțiuni. Abia când se va desface de sgura politicianismului polimorf va putea comunitatea de avere să inaugureze o epocă care să servească pe aceia pentru cari s'a creat, și care ar fi cea dintâi în existența ei de 52 de ani... P. NEMOIANU

Intensificarea producției agricole

II.

— Măsurile regimului maghiar. — Unitatea economică a României. — Reforma agrară și erorile exproprierei. —

Principiul general, pe care l-a primit, încă din anii 1871, regimul ungar pentru producția agricolă, era ca fiecare proprietate, adică fiecare gospodărie să devină un atelier, după asemănarea atelierelor industriale. Fiecare proprietate, fiecare gospodărie fiind un atelier, — ea trebuia echipată cu toate elementele necesare, ca să poată produce și mult și bun. Trebuie deci *organizată proprietatea* astfel, ca fiecare proprietate să fie o unitate de producție. Această organizație a proprietăților s'a făcut prin trei factori: 1. Sistem de evidență și gruparea pe teren. 2. Capital. 3. Educația profesională. Pe lângă organizarea proprietăților mai este absolut necesar, ca statul să urmărească și el o politică economică, care să asigure în mod eficace rentabilitatea producției agricole.

În adevăr începând de la 1848 toate regimurile ungare, — fără considerațiune de partide politice, — au servit cu cea mai pronunțată atențiune principiile și normele fixate pentru intensificarea producției.

În 1856 și 1870 se introduc cărțile funduare ca nou sistem de evidențiere a proprietății. Întreaga instituție a cărților funduare a asigurat proprietăților o stabilitate și o mare putere de dezvoltare. Ea este azi adânc rădăcinată în conștiința maselor.

Pentru perfecționarea cărților funduare și a sistemului impozitar, la 1856 s'a introdus sistemul cadastral. În baza măsurăturilor metrice s'a întocmit *cadastrul*, care arată exact întinderea fiecărei parcele de pământ și dă o icoană clară despre pământ, arătând și calitatea sa după clase; datele cadastrale sunt apoi introduse în cărțile funduare, cari astfel arată întinderea exactă a proprietății.

* * *

În anii 1871 se începe legiferarea regulării proprietăților și a grupării lor pe teren. Din punct de vedere al producției este important, ca fiecare moșie să fie regulată în ceea ce privește dreptul, și bine grupată în ceea ce privește condițiile geografice. O moșie situată în un singur complex, va putea fi mai bine exploatată, decât una resfirată în mai multe grupuri.

Dela 1871 începând, s'a făcut regularea proprietăților în mod sistematic. Intr'adevăr nu este o altă țară, unde regularea proprietăților să fie ajuns la un grad așa înalt de dezvoltare, ca în fosta Ungarie. Rezultatul acestei politici agrare și agricole a fost moșiile bine grupate și bine echipate pe care le-am avut până în anul 1918.

Pe de altă parte, capitalul este factorul cel mai important în organizarea producției agricole. Fără capital, producția nu poate să existe. Un capital mobil și ușor este absolut necesar pentru progresul producției agricole. Iată de ce statul ungar, în politica sa economică, și-a dat seamă de această necesitate și prin înființarea unor institute financiare privilegiate și susținute de stat, s'a năzuit să satisfacă necesitățile de capital a proprietăților. Dela 1871 începând, în deosebite timpuri, s'au înființat patru mari institute financiare, cari garantau proprietăților capitalul necesar. Trebuie să constatăm, că aceste institute au contribuit mult prin activitatea lor, la gradul de progres, unde a ajuns agricultura din Ardeal. Capitalul pe care l-a creditat aceste institute a fost foarte prielnic. Astfel posibilitatea pentru îmbunătățiri funciare și investiții economice era absolut asigurată.

* * *

Fără educația profesională, producția agricolă nu poate să facă progrese. Regimul ungar pe vremuri a dat deosebită atențiune educației profesionale. Instrucțiunea menită să tacă această educație a avut două directive: *una*, ca să creieze specialiști pentru proprietatea mare, *alta*, ca să asigure proprietății mici cunoștințele necesare progresului agricol. Proprietatea mare își recruta elementele sale dintre absolvenții dela cele cinci academii de agricultură, iar proprietatea mică și cea mijlocie dela școlilele elementare de agricultură, care erau multe la țară, împărțite de regiuni. Afară de aceste institute erau multe institute de specialități, cari toate erau susținute de stat.

În general este a se observa, că în urma deosebitei atențiuni, pe care regimul de odinioară a dat-o educației profesionale, producția agricolă a ajuns la un înalt grad de dezvoltare.

Politica economică a regimului ungar era stabilă, bine precizată și cu caracter de a asigura rentabilitatea producției agricole. Se încurajează înființarea institutelor pentru comercializarea produselor agricole, se încurajează industrializarea produselor agricole, fabricile de spirt, morile, etc. au ajuns la un înalt grad de dezvoltare.

Politica de export a fost bine întocmită pentru toate specialitățile produselor agricole. Liniile de comunicație sunt bine alcătuite și susținute. Politica de export n'are caracterul de prohibire, ci de încurajare. Statul prin contracte internaționale își asigură debușuri excelente externe pentru produsele sale agricole.

* * *

Am văzut situația producției agricole înainte de 1 Decembrie 1918, am văzut și măsurile luate de guvernele din acele timpuri, pentru asigurarea progresului producției agricole.

Știm situația producției agricole dela 1 Decemvrie 1918 încoace, precum am văzut și motivele decadenței producției agricole. Aici este locul să arătăm ce măsuri socotim necesare ca să împiedecăm lărgirea decadenței producției agricole, să normalizăm și să intensificăm producția agricolă în Ardeal. Trebuie să declar în acest loc, că nici normalizarea, nici intensificarea producției agricole din Ardeal nu poate să urmeze imediat, ci numai în cursul anilor într'un timp mai îndelungat. Boala a intrat așa de adânc în organismul agrar al țării, încât vindecarea ei reclamă timp mai îndelungat. Asanarea problemei agricole din Ardeal trebuie deci privită prin prisma realității crude și nu este locul amăgirilor superficiale.

Am susținut, că motivul cel dintâi care a produs decadența producției agricole în Ardeal, a fost desfacerea de Ungaria, unde Ardealul își avea centrul de gravitație economic. Prin această des acere Ardealul a rămas prea izolat și ca să'l refacem trebuie încopciat cu vechiul Regat într'o complectă unitate economică cu centrul de gravitate spre București. Această unitate economică va avea urmări binecuvântate, nu numai din punct de vedere economic, ci și național. Evident, această unitate economică a vechiului Regat cu Ardealul, nu se poate crea de pe o zi pe alta, ci numai în cursul unui timp mai îndelungat și prin o politică bine definită și urmărită de toate guvernele, cari se vor schimba. Industria Ardealului trebuie să fie legată de vechiul Regat prin o rețea întreagă de căi ferate, capitalul vechiul Regat trebuie să scoată pe cel străin din toate întreprinderile, din întreaga industrie, în sfârșit din întreagă viață economică a Ardealului. Produsele agricole, vite, fructe etc. ale Ardealului trebuie să-și afle debușeurile sale și în centrele economice a vechiului Regat. De altă parte industria de spirt, de mori etc. din Ardeal trebuie să-și poată ușor câștiga în vechiul Regat materialul necesar. Să nu uităm, că prima garanție pentru unitatea unui stat este unitatea sa economică. Prin urmare trebuie să ne nizuim prin toate ce mijloacele, ca să creiăm această unitate economică între Ardeal și vechiul Regat, și cu cât mai repede, cu atât mai bine. Prima datorie este acesta pentru toate regimurile ce se vor schimba la cârma țării.

* * *

Am susținut, că în Ardeal de fapt există de mult o problemă agrară, atât din punct de vedere economic, cât mai ales și din punctul de vedere național. Pentru soluționarea acestei probleme s'a făcut legea agrară în Ardeal. Trebuie să constatăm însă, că executarea acestei legi nu se face cu competența ce o reclamă importanța cauzei. Executarea nu corespunde nici principiilor fundamentale ale legii, nici intențiunilor ei. Nu se ține seamă de condițiile sistemului nostru tabular și cadastral, nu se ține seamă de structura economică și structura de drept a proprietăților. Nu se observă dispozițiunile din legea agrară și astfel s'a distrus toate fermele de model, — nu se ține seamă de necesitățile stabilimentelor agricole, industriale ca fabrici de zahăr, țesături du cânepă, și altele, astfel se distrug toate întreprinderile po-

trivite pentru industrializarea produselor agricole. Exproprierea este aproape terminată. Ea a fost înfăptuită în majoritate cu magistrați din vechiul Regat, cu consilieri agricoli din vechiul Regat, și cu agronomi regionali tot din vechiul Regat. Aceștia nu totdeauna pot fi socotiți bine instruiți în tot ce privește organismul agrar delat noi. Proprietățile n'au fost reduse prin expropriere, ci distruse. Tot ce s'a făcut delat 1871 încoace pentru gruparea pe teren a proprietăților, a fost anihilat. Din punctul de vedere național exproprierea, așa cum s'a făcut, a însemnat o adevărată crimă națională. După expropriere proprietatea mijlocie și mare românească a eșit cu mult mai redusă, decât proprietatea străină: „grofii” unguri au fost favorizați față de români.

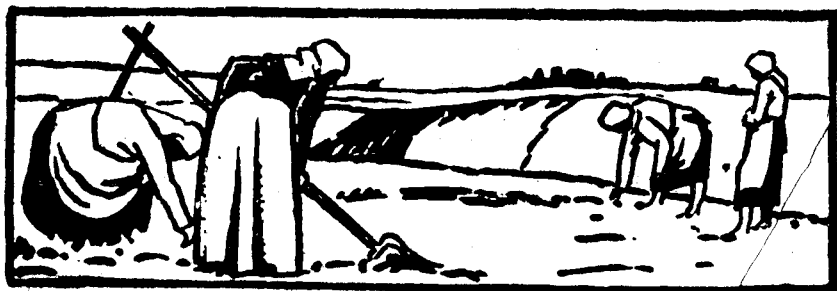
Greșelile făcute în cursul expropriierilor trebuie rectificate în cursul împroprietării. În nici un caz însă nu prin revizuirea expropriierilor, deoarece o nouă expropriere ar însemna să accentuăm haosul economic și mai mult. Dimpotrivă, procedura de expropriere trebuie terminată ca să se stabilizească odată siguranța proprietății. Pământurile rămase prin expropriere proprietarilor, trebuie să ajungă imediat în libera lor dispozițiune, ca să nu planeze asupra lor și pe mai departe nesiguranța proprietății. Este de prevăzută că proprietățile reduse în urma exproprierei, vor fi cultivate în mod rațional și producția lor va crește. Condiția primordială pentru această potențare a producției, va fi însă numai deplina siguranță a proprietății, fără care nici nu se poate închipui o dezvoltare mai intensivă.

* * *

Multe greșeli ale exproprierei vor putea fi corectate prin împroprietărire. Dacă împroprietărirea va fi înfăptuită în mod legal după un plan politic agrar binechibzuit, atunci decadența producției agricole, care a urmat fatal reformele agrare, — în relativ scurt timp vor lua sfârșit. Trebuie remarcat însă că împroprietărirea din Ardeal este în funcție de o largă colonizare. Sunt regiuni întregi în Ardeal, unde nu sunt terene cultivabile expropriate, deci îndreptățiii acestor regiuni vor putea fi satisfăcuți numai prin colonizare. Având în vedere această împrejurare loturile — tip de împroprietărire trebuie astfel fixate în regiunile unde sunt pământuri cultivabile expropriate, ca să rămână pământ disponibil pentru definitivarea programului agrar prin colonizare.

ION IACOB

*fost raportor al reformei
agrare din Ardeal*

Judecătorul

— Hai, băeți, hai! — că deseară aducem rachiu de la domnu' Himola!... Dați-i zor, că ne apucă noaptea... Să nu rămână nici una, că eu vin din urmă, și la cine găesc ceapa nescosă, îi dau două rachiuri, — iar la cine-o fi movila mai mare, nu-i dau nimic! — și Ioan Pacef începea să rădă cu poftă, clipind din ochi, foarte mulțumit. Anul fusese mănos și „grădina“ mergea bine. Tarlalele mișunau de fete și flăcăi, cari loviau iute cu calistirele în țărna pufoasă zvârlind în urmă cepele aurii, să se svânteze. Grădinarul se plimba de ici-colea, iscodind treaba lucrătorilor. Din loc în loc se opria, scormonind pământul, în care ochii avari descoperiau rodul scăpat din vedere...

— Apoi, asta-i treabă? — răcniă în ciudat, căutând pe vinovat...

Flăcăul zoria încovoiat și ud de sudoare — înaintea lui, într-o parte a stratului dat seamă.

— Bine, brè!... Ce-ți pasă ție? Asta-i munca mea și tu-ți bați joc de ea! Ce fel de treabă faci?

— Da' ce te-o găsiț, bade?... Ce mai e?

— Cum : ce mai e? Uite, că lași ceapa în pământ! — Și grădinarul scormonia cu furculița calistirului câte un firicel de ceapă cât o harpaciă.

— Apoi, ceapă-i aceea? Nu vezi că-i cât aluna? Când aș sta să mă buchinesc și la așa ceva, tot dumneata ai să strigi! — Și flăcăul ofta amărât: Ești rău de gură, bade loane! Prea ne cicălești, — și-a doua oară ne 'nchinăm cu sănătate și ne lipsim de așa lucru!

Grădinarul tăcea în ciudat. Știa bine că nu avea dreptate și tocmai asta-l nemulțumia. El — ca stăpân — putea zice orice, — omul trebuia să tacă. De ce-l plătește? Și se întoarse aiurea. Se însera. Din bălțile Bahluiului venia plângerea șuierată a stuhurilor. Pe deasupra capetelor pocăniau zboruri grăbite de rațe, orî falfăituri leneșe de bătlani. Găinușile sfârâiau prin smârcurile în care „boii de baltă“ își încurau notele monotone ale diftongilor lor. Nimeni nu mai vorbea.

Doar stăpânul își îndemna — neschimbat — zilașii, ale căror brațe păreau că se înmoaie odată cu apropierea serii. Cineva se miră :

— Phii... măi!... Uite judecătorul!... De când nu l-am văzut! Lucrătorii își întoarseră capetele spre el.

— Unde-i, măi?

— Uite-l colo, deasupra satului, în „livadă“.

Pe muchia dealului, în grădina boierească de pe vremuri, o mogađeasă neagră se proiecta, pe apusul înflăcărat, ca un trunchiu scorburos.

— Să știți că stă să 'nceapă vre-o judecată! — glumia un flăcău. Nici nu se mișcă...

— Nu, mă, — el caută pe vinovat! — tălmăci altcineva.

— Ce-i cu judecătorul ăsta? — întrebă grădinarul, bucuros că se deschide vorbă nouă. — Ce-i măi Mitriță? Ia spune tu!... Apoi îndemnă — Haide, băeți. Dați din mâni, că — uite — acum ne lăsăm de lucru.

Ioan Păcef știa un lucru: omul zorește mai lesne, când nu se gândește la munca pe care-o face! De altfel sunt lucruri care se 'ndeplinesc mecanic și dacă mintea stă să socotiască truda pe care-o pune, trupul se înmoaie repede. O povestire a unui palavragiu, e 'ntocmai ca o fanfară pentru soldați: trompetele sună, tobele bat, mușchii obosiți ce încordează, mintea se toropește și picioarele mistuesc distanțele. Omul ascultă, gândul i se vântură în preajma povestirii și mâinile zoresc, mai ușor parcă.

Într'un chip, sau în altul, grădinarul își dă seamă de acestea și era foarte bucuros de povestea și glumele pe seama „judecătorului“. Din când în când, zâmbește și întrebă:

— Și așa, mai — judecă și găngăniile?

— D'apoi, pe cine nu judecă el?

— Și... face dreptate, hai?

— Dumnezeu știe!... Ia un om chinuit... Vai de mama lui!

— Uite, eu nu l-am văzut niciodată... Am auzit de el, tot de la voi...

— Păi, dumeata cum să-l știi, dacă ai venit numai de astă primăvară.

— Dar, de unde-i judecătorul vostru, brè? — glumește Păcef.

— Cine știe? — că numai de vre-o zece ani s'a abătut pe aici. Vântură câmpurile și dealurile. Acu'l vezi în pădure, acu' pe miriști. Umblă tot după certurile și zavistiile viețuitoarelor, — și apoi, unde i se pare vre-o gălceavă, ori vre-o neînțelegere stă și boscorodește și ocărăște, de ți-i lehamite! Dar, până nu-i împacă — furnici, gândaci, mă rog! ce-o fi — nu se lasă.

— Ei, bată-l, să-l bată de poznaș! Dar, știi că-i cu haz?

— Uite-l — făcu cineva.

Omul coborâse dealul și-acum trecea pe lângă șanțul grădinăriei. Era un sărman aproape gol. Genunchii osoși strâpungeau — la fiecare pas — găurile pantalonilor destrămați. Mergea, privind într'o parte, cu ochii țintiți în golul înserării, care năvălia din zările apu-

sului. Peste chipul uscat, părul i se răvășise într'un caier enorm fluturat ușor de vântul văiei.

— Ce mai faci, moșule? — întreabă o fată, apropiindu-se de șait, Omul se opri, întorcându-se încet, — apoi își ridică o mână în aer și făcu un gest de binecuvântare. Glasu-i sună ca al unui preot în altar:

— Pace tutuloz!... Apoi, ca și cum și-ar fi amintit de-un zor, se smânci din loc și începu să pășiască rar, târând — prin praful drumului — toiagul lung, cu care își măsură lungă-i cale spre necunoscut. Grădinarul începu să râdă:

— Bată-l, să-l bată, de judecător! Iacă, pe ziua de azi ai făcut o leacă de treabă. De-acum ajunge!

Noaptea — din ce în ce mai deasă — fremăta de orăcăitul broaștelor din bălți. Luceafărul își tremura de mult picătura de aur pe apusul pe care nu mai rămăsese de cât o geană roșie, o dungă înflăcărată, care hotărnicia sporul vieții de somnul ce începuse să învăluie firea obosită.

II.

Trecuseră mulți ani de când — pe dealurile Ulienilor — se ivise un nevoiaș, venit de cine știe unde.

— Cum te chiamă, bade? — îl întrebase un sătean.

— Cine știe cine, și ce este?

— Ce spui, măi omule? De unde ești?

— Nici tu, nici eu nu sunt. Numă' Dumnezeu din cer e pretutindeni.

— Săracu! — îl căina o femeie. Aista-i nebun.

— Nu bârfi pe aproapele tău, că-i fratele tău.

— Măi, ai mâncat tu ceva?

— Toți se vor sătura din rodul pământului lui Dumnezeu. Fericiți cei flămânzi de bucuriile pământești, pe ei îi așteaptă belșugul cel veșnic al vieții fără de sfârșit.

— Lăsați-l, măi, nu vedeți că nu-i om de înțeles?

Și „nebul“ dispărea câtva timp. Apoi se arăta iarăși, acelaș: slab, flămând, blând, trecând prin sat ca o nălucă, cu privirile țintite veșnic într'o parte. O urmă grozavă îi boțise carnea feții și urechea pe care o ținea întoarsă îndărăt, ca și cum ar fi ferit-o de-o lovitură, pe care o aștepta de undeva. Nimeni nu știa pe unde poposește iernile, — iar vara trăia din mila muncitorilor și se hodinea unde putea, cât mai departe de oameni: prin crovuri și crânguri. Nu-l opria nici arșița soarelui, nici apriga mânia a ploilor. El mergea. Străbătea dealuri și văi, lanuri și hârtoape, codri și mărăcinișuri, în căutarea zavistiilor dintre viețuitoare.

În palalaia amiezilor de Iulie, când din pământul — care parcă arde — se ridică unde tremurătoare, ca aburii unei căldări în clocote, îl vedeai ciuchit — undeva — în pulberea mișiștilor. Sta ceasuri întregi acolo, mutându-se dintr'o parte în cealaltă, după vinașii lui.

Două gănganii se hârjoniau de la un fir de grâu, ori de la altă merindă. Amândouă trăgeau de bob, apoi îl lăsau și mandibulele lor se încrucișau, micile lor guri răutăcioase se prindeau de picioare, de antene, se luptau — rostogolindu-se pe un bulgăre, sau împiedicându-se de un cotor de paiu, — apoi iar se repeziau la grăunte, trăgând fiecare desnădăjduite în câte o parte.

El își făcea judecata :

— Numai omul nu se satură din rodul revărsat al pământului ! De ce nu te ferești din calea celui lacom ? Mâna lui Dumnezeu e a tutulor. Pace vouă !

Cângăniile își urmau cearta. El le muștră pentru nesațul lor, pentru lăcomia bunurilor nefolositoare traiului pieritor. Și ședea acolo, aplecat asupra găzelor, până ce cearta se isprăvia și cea mai slabă o pornia razna, șchiopătând și npleticindu-se printre bulgărașii de pământ, ori buruienile sfârșite de arșiță. Atunci se ridica și el. Imbrățișa cu priviri blânde și triumfătoare întinderile largi. Din zările sinilii, cercuite de amfiteatrul dealurilor tot mai îndepărtate, năvălia liniștea hodinitoare a nopții. Focuri pâlpăiau — ici, colea — pe miriști. Din bălțile Bahluiului pornea foșnetul misterios al trestiei, pe de-asupra căreia lunecau — în fâlfâiri grăbite — mogâldețe negre, care sfredeliau liniștea cu țipetele ori măcăiturile lor. Bătrânul îngenunchia în țârna caldă și privia iertător, în bezna ce-l învăluia tot mai mult. Sufletul i se topia ca de fericirea unei binefaceri. Ochii i se pironiau pe scânteiuțele, care se aprindeau — nenumărate — în adâncurile nopții. El sta mut și neînțelegător parcă, până ce genele începeau a-i sclipoci des, a bate ca niște aripioare ostenite, și se lăsau grele peste ochii lui tot mai sterși și mai oboșiți. Adormia acolo, frânt de alergătura zilei, în liniștea câmpurilor și în mângăierile molcome și răcoroase ale adierilor ce fluturau din larguri.

III.

A înnoptat de mult. În păduriște Ulienilor, vântul împrăștie mirosul fânului coșit, în aromiri dulci, abia ghicite. Ivan Pacea e mulțumit. Se gândește la norocul care l-a adus pe locurile acestea mănoase, și împarte tot mai bucuroso rachiul tare cosașilor care se pârjolesc lângă foc, în mijlocul unei poieni.

— Bun fân, domule Ivan — vorbește un bătrân, pe mustățile căruia se preling încă picurii băuturii. Ii suga apoi mulțumit și pocnește din limbă — : De mult n'o zvârlit pădurea asta atâta strânsură.

— Mult, puțin... cât este ! — îngaimă grădinarul. — Am pierdut destul pe aiurea... Ei, când ar fi mereu așa, tot ar fi ce ar fi.

— Păi, că prea te-ai îmbogăți dintr'odată ! — rupe moșneagul. Din țihliș se aud părăituri, ca de pași.

— Cine să fie ?

— Vre-un drumeț, spre Iași ori spre Voinești. Cine altul ! O fi zărit și el o geană de foc. — Și o fi trudit — grăiește cineva. Apoi un chip se încheagă — tot mai lămurit — din lăstarul arămit de pălălaie.

— Judecătorul, brè!

— El e.

— Aista-i judecătorul vostru? Ei, bată-l să-l bată! — pufnește Pacef, aproape amețit de băutură. Ia să-l vedem mai de-aproape.

Omul vine drept spre foc. Cosașii îi fac loc. El se așează tăcut. Privește în preajmă și mâinile slabe i se ridică spre binecuvântare.

— Pace vouă! — iar glasul-i sună adânc și oare cum misterios în liniștea din ce în ce mai răcoroasă a poenii. Tace. Ivan cislinește ceva cu un muncitor, care râde poznaș și face cu ochiul spre cel venit.

— Măi, să nu faceți asta. El nu suferă rachiul. Se întărită și pleacă apoi — vorbește moșneagul — lăsați-l săracu' să se hodi-niască. O fi trudit!

Ivan zâmbește răutăcios:

— Așa de-o încercare, să mai petrecem! — Apoi se îndreptă spre el —: Bade, dumneata nu cinstești o dușcă, cu noi?

Omul pare că nu a auzit. Își ține capul plecat și întors în lături, privind stăruitor într'un punct. Ochii îi sclilesc repede, ca sub iluminarea unui gând. Parc'ar aștepta să vadă, sau să deslușiască ceva, din îndepărtările spre care-i sfedelesc privirile.

— Aista se vede că nici n'aude! Ce fel de judecător aveți voi, bre? — râde Ivan, tare mulțumit de înțelesul vorbelor lui. Il apucă de umăr și-l scutură ușor:

— 'Mneata mă auzi pe mine?

Omul își întoarce capul încet. Privirile-i sclilesc din ce în ce mai tare. Pacef a înlemnit, cu mâna pe umărul lui. Ochii i se deschid tot mai nedumeriți. Il stăpânește ca o nehotărâre și cată stăruitor spre nebun, care-l privește îngrozit.

Brațele acestuia se ridică în aier, ca spre apărare și geme înăbușit:

— Iartă-mă, Ivane! Nu da! Am șase copii, bre!

Grădinarul țipă, se învârtește în jur, apoi se prăvale greu, pe brazda molcuță de fân. Cosașii se privesc îngroziți.

— Ce zice-aista?

— Ce are bulgaru'?... ia vedeți, n'o murit?

Câțiva se îndreaptă spre el. Il scutură. Il întreabă. Cineva vrea să-l ridice. Il apucă mâinile, mai și reci, care cad — ca de plumb — grele, peste trup, ori în țărână... Doar ochii i-se rotesc mari, nepu-tincioși în găvanele lor înveșite și gura — în jurul căreia spumează clăbuci mari, albi — bolborosește încet, vorbe neînțelese.

Nebunul s'a sculat, își prinde capul între palme și geme sfâșietor. Apoi se năpustește în întunecime și pierе în noaptea care tace, tainică și răcoroasă.

IV.

Trestiile bălților vâjăiesc, trezind ecouri neliniștitoare. Ploaia ră-păie, rece, în geamul mic al bordeiului și în ușa de stuh, prin care suieră vântul, pocănind-o în încuietore, ca și cum ar fi cercată de cineva, care vroiește să intre.

Ivan Pacef privește îngrozit în zarea de lumină, care se strecoară prin sticla murdară a ferestrei. Îl muncesc felurimi de gânduri, tot felul de vedenii... Niciodată mintea nu i-a fost mai vie, mai neastâmpărată, mai răscolitoare de amintiri, ca de-un timp, — aproape din noaptea când damblaua l-a fulgerat în poiana din pădurea Ulienilor. De când l'au întins pe rogojina din bordeiul grădinăriei, trupul nu i s'a mai mișcat. S'a uscat mereu, zi de zi, moale și nefolositor.

La început când gândurile i s'au adunat — unul câte unul — l'a bântuit teama că lucrurile se vor afla. Dar zilele au trecut mute și neschimbate. Urechile lui au prins zvonurile tot mai potolite, din sfaturile lucrătorilor lui. Și, tot cu încetul, a înțeles că lecurile sunt nefolositoare, că trupul i se usucă, mistuit de-o putere căreia nu i se mai poate împotrivi, iar mintea — care-i rămăsese limpede — îi era lăsată astfel de „altcineva“, pe care el nu-l bănuise... de care auzise vorbindu-se, dar nu-l înțelesese, și care-l chinuia înadins, îl ucidea pe încetul și-l sortise amarului: de a-și vedea propria piele.

— Asta-i răsplata Lui! — gândia îngrozit, grădinarul' Lacrimile-i frigeau pleoapele și i se scurgeau pe șanțurile obrajilor scofâlciți... Cerca să se gândească la puterea aceea răsplătitoare, fulgerătoare în pedepsele ei, necruțătoare pentru păcatele omenești. Și cu cât gândia mai mult la ea, cu atât nu o înțelegea. Iși întruchipa pedepsele iadului — așa cum le auzise în copilăria lui, din cărțile sfinte. Dar mintea nu le putea descurca din rostul grozav al vorbelor, în care erau scrise poveștile.

Se umilia, se înfiora de mărimea Dumnezeuului aceluia, care l-a pedepsit și pe el. Și cu cât îl judeca mai nemăsurat, cu atât i se depărta din preajmă, din înțelegerea, din simțurile lui... Iar în locu-i, de undeva, din carnea nesimțitoare, părea că se închiagă altă putere, care se vădia tot mai stăruitoare în gândurile lui neodihnite.

Pacef se trudia — zadarnic — să-și alunge din minte spaimele aceste. „Cellalt“ începuse să nu-l mai părăsească.

Uneori îl asemuia cu un om, părea că-i chiar „el“, acela, „judecătorul“, de care nu mai avea puterea să-și rădă, ci se îngrozia înaintea vedeniei lui. Alte dăți forma pierică și nu rămânea decât puterea stăruitoare, care-i apasă sufletul, i-l storcea — ca pe-o cârpă udă — și-i izvodia din el — clipă cu clipă — icoanele, de mult trecute, ale unei întâmplări, de-ale cărei urmări — tot de-atât de mult — crezuse că își liniștise sufletul...

...Se vedea, un biet sărăcuț, venit de departe — din țara lui — să-și încerce norocul în lume. Nimerise la loc bun și treburile-i mergeau potrivit. Clipele trecutului i se dezvăluie limpezi, ca niște picături de rouă. I se pare că re trăiește ziua în care a început vorba cu învățătorul satului.

— Vezi!... Ai noștri nu se pricep... Nu-i trage inima la așa ceva — spusese acela. Eu de multe ori mă gândesc la lucruri de-astea, dar n'am vreme. Hei! să vrei dumneata să facem o tovarășie, cred că ți-ar prii mai bine ca singur.

S'au prins tovarăși. Pământul învățătorului era bine așezat. Tre-

burile mergeau din plin și tot din plin se trezia și lăcomia în sufletul lui Pacef.

„Să aibă pământ! — gândia grădinarul. Să poată cumpăra, câștigul ar trebui să fie numai al lui, — dar așa, împărțire cu acela, care nu-i era decât un dușman în chipul acesta.

În vara aceia, semănaseră ceapă pentru sămânță. Rodul fusese minunat. Nici când nu auzise el, pe grădinari bătrâni, ca pământul să fi zvârlit atâta belșug. Toamna au pornit spre oraș să ducă marfa de preț... Se întorceau prin noaptea târzie de Noiembrie, frământat fiecare de gândurile lui. Pacef își rumega veșnica-i ură împotriva omului cu care trebuia să-și împartă prețul muncii și-a priceperii lui.

Vremea era limpede, luminată de luna plină, care așternea poșghițe de argint peste câmpurile albite de brumele toamnei... Urcau dealurile, scoborau văcelele, în trapul mărunț al calului, grăbind spre casă. Învățătorul vroia să se întoarcă chiar în noaptea aceea, să-și bucure — poate — nevasta și copiii de rodul norocului lui. Treceau printr'o pădure. Era atâta liniște, de arbori atârna broboada de bo-rangic alb al nopții, ... învățătorul părea atât de mulțumit, încât se întoarse spre tovarășul lui.

— Ce-ai zice, Ivane, să ne oprim o leacă, să se hodinească și calul, iar noi să facem foc... să ne mai încălzim?

— Cum vrei! — răspunse acesta, și curând, gâtejele începură să pârăie în flacărele lacome.

Ședeau amândoi ciuchiți lângă flăcările mângăietoare. Nu se auziau decât pocniturile vreascurilor, sub spuza scânteilor care izvo-diau, fluturau o clipă în noapte și pierreau înghițite în necunoscut.

— Buni bani am prins, brê Ivane, pe afacerea noastră — vorbi învățătorul. Lucru nespus.

— Buni! — îi răspunse în silă grădinarul, tresărit din gându-rile lui.

— Dar ce ai tu? Parcă nu ești în toate apele?

— N'am nimic. Ce să am?... Poate-s trudit.

— Te-o fi pătruns frigul, bre! — Apoi chipul învățătorului se luminează. Tii! ia stai, brê, că am un clondir cu rachiu... dar știi ce rachiu?... O minune! — și se îndreaptă spre docar. Scotoci o vreme și se întoarse cu o sticlă mare, neagră și grea. Pacef îl fură cu ochii. Privi lung spre geanta care atârna la coapsa tovarășului său și-un gând îi fulgeră mintea. Prin trup îl săgeta ceva, care-i încordă toți mușchii, ca pe-ai unei fiare, gata să cadă asupra prăzii.

Învățătorul se întoarse, destupă clondirul și i-l întinse:

— Ia bea, brê!

Grădinarul îl apucă, îl prinse de gât și 'ntr'o învățitură, îl repezi în cap. Cellalt se clătină, căzu, apoi se desmeteci îngrozit, sub apă-sarea tovarășului.

— Ce faci, Ivane?... Iartă-mă Ivane, nu da... Am șase copii! — Dar sticla se abătu din nou, sfărâmându-se de obrazul și tâmpla spârcuită de țandările ei.

Ivan Pacef simte, și azi parcă, greutatea genții aceleia în care

duceau atâția bani, atâta argint... Aude lămurit țiutura amețitoare, care zvonia din orice cută a întunericului din noaptea aceea, de mult trecută...

...Aici gândurile i se întunecă, se vâlmășesc, și-și dă seama că acelea-s duse, s'au întâmplat odată, de mult, — dar lui i s'a părut numai că le-a uitat, și că dacă ar întinde mâna, ar găsi unde-va, în preajmă, o geantă, ori niște sfărături de sticlă... Și lui îi e teamă să se miște... i se pare chiar că nu se mișcă înnadins, ca să nu miște cioburile acelea, care și-așa îi țiuesc în urechi, atât de amarnic și necontenit.

Iar zilele trec chinuitor de încet. Noptile se fac din ce în ce mai lungi. Și Ivan Pacef simte, tot mai tăios, cum de-asupra tuturor gândurilor, mai presus de temerile lui, se ridică din necunoșcutul sufletului puterea chinuitoare și necruțătoare, care parc'ar fi un judecător închegat din propriile lui gânduri, din însuși neputința lui de a-l mai îndepărta dintr'ânsul.

EUG. BOUREANUL

Problema religioasă

D. Nichifor Crainic, unul dintre cei mai talentați poeți ai tinerei generații, și unul dintre cei puțini ale căror credințe de artă sunt adânc împlântate în solul românesc, a publicat în ultimul număr al excelentei reviste *Gândirea*, un articol sortit să iasă din făgașul obișnuitelor însemnări din fruntea publicațiilor literare. Articolul e intitulat: „Politică și ortodoxie“, și el îmbrățișează o problemă sufletească — problema religioasă — prea mult lăsată în părăsire de partidele noastre politice.

Biserica românească a cunoscut altădată vremuri de înflorire, ba chiar de strălucire. Cu un deosebit dar de evocare, muiat în duiosia unei depline înțelegeri a trecutului, d. Nichifor Crainic reamintește de pildă, timpul în care un hodospar înstărit ca Vasile Lupu, voivodul plin de evlavie al Moldovei, ajunsese și voivodul sufletesc al Ortodoxiei, trimitea aurul său patriarhilor din Palestina și Egipt, tipărea cărți pentru întreg Răsăritul și găzduia la Iași, marele Sinod care nu găsisese adăpost nici în pravoslavnicul Kiew.

Imputarea pe care d. Nichifor Crainic o face memoriei lui Alexandru Cuza-Vodă pentru secularizarea averilor mănăstirești, înfățișând această reformă socială ca o lovitură îndreptată împotriva bisericii, ne pare mult exagerată. E adevărat însă, că strălucita generație revoluționară dela 1848, în fruntea căreia au stat o mână de oameni sortiți să îndrume pe căi noi soarta țării lor, n'a făcut din problema religioasă una din preocupările de căpetenie. Astfel, după epoca de glorie a „bisericii voivodale“, România modernă a lăsat biserica aceasta în părăsire, aruncând-o la cheremul conducătorilor politici, cari au despuiat-o de prestigiu și de autoritate, făcând din ea o adevărată ruină. Așa se și explică pentruce, nici după unirea celor două Principate dunărene, nici după războiul pentru Independență, regatul liber al României, n'a înfățișat așteptatul sâmbure luminos al datinelor strămoșești, cu menirea de a încălzi sufletele dreptcredincioșilor din cele patru unghiuri ale românismului; ci, abdicând lesne, fără remușcări, dela această datorie de onoare, a lăsat ca până și martiriza-

tul Ardeal, sub regimul unui dușmănos control, să fină sus, cu mai multă vigoare, steagul sfășaiat al Ortodoxiei. Într'o vreme când păstorind la Sibiu mitropolitul Andrei urmărea cu râvnă roadele Statutului organic și stârnea interesul națiunii în jurul bisericeii, — această invincibilă cetățuie a rezistenței naționale, — arhieriei vechiului Regat începuseră să cunoască robia plină de umilințe și de păcate a partidelor cari se succedau la cârmă.

E, deci, foarte îndreptățită constatarea, că nici astăzi, după între-girea hotarelor României, partidele politice dela noi, în marea lor majoritate, nu dau destulă atenție problemei religioase. D. Nichifor Crainic crede însă că singur partidul conservator, fărâmatura de partid conservator pe care-o conduce dl Al. Marghiloman, punând în valoare tradiționalismul pe toate tărâmurile vieții noastre publice, a luat în cercetare și această lature a necesităților noastre sufletești. Aci, ni se pare că autorul inimosului studiu: „Politică și ortodoxie“ săvârșește o mică greșală față de poruncile obiectivității. (După cum ni se pare lipsită oarecum de seriozitate și intenția de a prezinta o carte, veche de două zeci de ani, a dlui C. Rădulescu-Motru: *Cultura română și politicianismul*, drept piatra unghiulară a unei politici religioase.) Dl Nichifor Crainic n'a avut prilejul, nu vedem altă probabilitate, să ia cunoștință despre debaterile congresului partidului poporului, ținut anul trecut la Sibiu, nici nu i-a căzut sub ochi, nu deslușim altă explicație, raportul făcut acolo de d. Octavian Goga asupra „Problemei religioase“ și publicat la 24 Decembrie 1922 în *Țara Noastră*.

D. Octavian Goga spunea atunci aceleaș cuvinte despre stările de până acum:

„Din nenorocire, spiritul de reformă al oamenilor politici din vechiul Regat care au creat România modernă n'a avut un program limpede în chestiunea bisericească. Poata educația lor îndrumată de Franța veacului XIX, revoluționară și antitraditionalistă, sau poate, paralizarea sufletească a clerului ortodox, împănăt de străinism subț fanarioți și puțin susceptibil pentru mișcarea națională, au eclipsat problema bisericească în judecata conducătorilor politici de atunci. După secularizarea averilor mănăstirești, act justificat de ideea reintegrării naționale și de palpitanțele nevoi economice ale populației rurale, biserica deposedată a pierdut orice putință de a se reface prin sine însăși, devenind o anexă a puterii de stat, căreia a fost subordonată. Decenii de-arândul, bătrâna instituție, despoiată de strălucirea de-odinioară a tânjit sub noua ocrotire vitregă. S'au perindat la guvern partide după partide, fără ca în mod serios să se găsească vreun om de seamă care să se atingă de marile interese bisericești“.

Iar despre rostul de mâine al bisericeii ortodoxe, după ce înfățișă un vast și limpede program de reintegrare în ogașa normală a preocupărilor religioase, fostul ministru de Culte încheia:

„Numai punând astfel ordine în cele sufletești, dând posibili-

tatea tuturor confesiunilor să colaboreze la canalizarea marilor sguđuri morale de astăzi sub o ocrotire tradițională, reînviind strălucirea crucii, noi vom putea stăvili valul întrebărilor și vom feri societatea noastră de o penibilă destrămare...

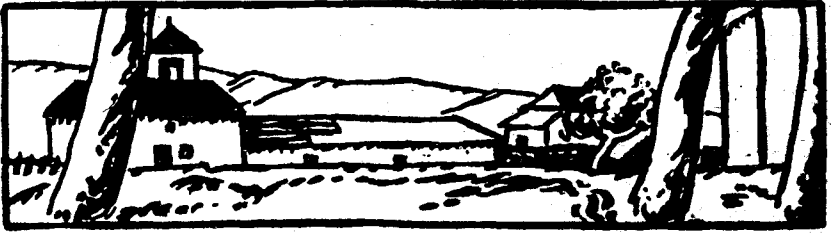
Cu deosebire reîntărirea bisericii ortodoxe se confundă cu cele mai capitale probleme ale vieții noastre de stat, astăzi, când România, după dislocarea imperiului rusesc, devenind cel mai puternic stat ortodox, trebuie să aibă un rol de conducere și protecțiune a ortodoxiei până în depărtatul orient, cu o puternică repercusiune a prestigiului nostru politic și cu o lărgire simțitoare pentru raza de acțiuni a culturai românești.

În acest chip, politica țării pusă de acord cu adevărurile eterne, izbutește a rezolvi în mod fericit o serie de necesități vremelnice, pregătind temeuri solide pentru un echilibru permanent..."

Ne bucurăm prin urmare că aceste adevăruri se vântură încă odată în atenția publicului nostru cetitor, scoțând în relief adevărata însemnătate a problemei, pentru conștiința societății românești de astăzi.

În mijlocul unor vremuri copleșite încă de sensul materialist, inimi tinere se grăbesc să meargă înaintea unui ideal, sprijinindu-și năzuințele pe credința cimentată de vechi tradiții. Alături de obsedantele considerații asupra fluctuațiilor valutare, lumea din jurul nostru s'ar putea îngriji puțin și de cele sufletești... Cei cari deschid noi cărări în frământarea unor astfel de luminoase întrebări, sunt totdeauna bine veniți.

ALEXANDRU HODOȘ

In jurul unei situații politice

O vizită la dl Vasile Goldiș — Există desbinare în partidul
poporului? — Iarăș aria Constituției

Presa de negustori din strada Sărindar, alături de care se plasează totdeauna cu o înduioșătoare statornicie ziarele partidului național, a încetat dintr'odată conștiința tăcerii în jurul activității publice a dlui Octavian Goga, și a început să se ocupe, cu o exagerată râvnă, de „intrigile“ politice ale directorului „Țării Noastre“. Noua versiune pare să fie aceasta. Dl Octavian Goga, trăgând cu buretele peste păreri sale de până acum, făcând chiar un fel de *mea culpa* în privința atitudinii luate în paginile acestei reviste, luptă din răspuțeri să-l aducă pe dl Iuliu Maniu la guvern. Bineînțeles, nu pe dl Iuliu Maniu singur, ci în colaborare cu dl general Averescu.

În sprijinul acestei nostime anecdote de reportaj, se creiază deci și oarecare aparențe verosimile. Printre acestea a fost așezată și vizita pe care dl Octavian Goga a făcut-o, deunăzi, dlui Vasile Goldiș.

Povestea însă e alta. Dl Octavian Goga, care nu refuză a sta de vorbă cu nimeni în ceea ce privește treburile publice, și care de câteori se încrucișează cu dl Iuliu Maniu pe peronul vreunei gări, în vagonul-restaurant sau pe culoarul aceluiaș hotel, conversează împreună *de omni re scibili*, -- dl Octavian Goga întâlnind pe dl Vasile Goldiș a convenit, la invitația acestuia, să aibă o întâlnire. Motivul că întâlnirea a avut loc în casa dlui Vasile Goldiș e foarte simplu: apartamentele sale sunt mult mult mai confortabile decât modesta cameră de hotel a dlui Octavian Goga. Vizita cu pricina n'a avut însă nici în clin nici în mănecă cu alegerea dela „Astra“. (Dl Emil Honigman poate să fie liniștit, nu s'a vorbit nimic despre asta.) Pe de altă parte, ziarul „România“ prezintă lucrurile ca și când ar fi la mijloc o palinodie din partea dlui Octavian Goga, care a căutat un contact cu partidul național și cași când Suveranul i-ar fi spus, în ultima audiență dela Palat: — „Domnule director al „Țării Noastre“, cu atitudinea de până

acum numai merge. Du-te la dl Vasile Goldiș, în șoseaua Jianu, — vine cam spre parcul Filipescu, pe mâna dreapta, — și prezintă scuze pentru toate îmbufnările de până acum. Și să poftiți să vă împăcați, deoarece nu există o altă soluție de guvern...”

Noi nu vom spune, nici ce s'a vorbit la audiența dela Palat, nici la vizita dela d. Vasile Goldiș. Un singur lucru încuviințează d. Octavian Goga să publicăm aci, pentru lămurirea gazetelor din strada Sărindar, și pentru liniștea adversarilor noștri. Este că nici o sută de vizite amicale nu vor reuși să-i schimbe convingerile pe cari le are și pe cari le-a mărturisit, — cu destulă sinceritate, credem, — în cadrele prezentei reviste....

* * *

Toate aceste nădejdi țesute în jurul eventualității unei colaborări de guvern a partidului național cu partidul poporului își găsesc isvorul în așa numita „desbinare“ din sânul acestui din urmă partid. E ușor de înțeles, când propria ta zăpăceală îți taie drumul unei orientări de sine stătătoare, toate proiectele pentru viitor le întemeiezi pe presupusa slăbiciune a adversarilor. E o socoteală flămândă de cioclu politic. Așa se și explică pentruce, scontând mult visata „sciziune“, protectorii partidului național nu s'au hotărât încă: e mai bine cu d. general Averescu sau e mai bine cu d. C. Argetoianu? În această privință, nici d. Iacob Rozenthal dela *Adevărul* nu mai e de acord cu d. Figure dela *Lupta*.

Ultima versiune pare să fie așa, că d. C. Argetoianu, după ce va provoca „desbinarea“, va trece în comitetul de o sută dela Cluj, alături de inimitabilul bărbat politic, popa Man... În ceea ce ne privește, fiind mult mai insuficient informați decât d. Leonard Paukerow, acest insalubru reporter ambulant al *Dimineții*, mărturisim cu rușine că n'avem nicio știre despre aceste fericite evenimente. Nici despre desbinare, nici despre îmbinare. Ceea ce știm, este că stăm cu arma la picior și cu mâna pe sacul cu cartușe care este plin, că partidul poporului nu este câtuș de puțin tulburat în unitatea lui, și că este cel puțin o necuviință să se atribuie d-lui C. Argetoianu, a cărui claritate de vederi nici adversarii n'au contestat-o, intenția simplistă a unui salt în necunoscut. Fostul ministru de Interne și-a spus până azi cuvântul limpede asupra adversarilor săi și nu credem că după aprecierile de până acum, d. Iuliu Maniu are motive să-și închipuie că d. C. Argetoianu, după cura dela Karlsbad a putut face efortul miraculos de a-și uita părerile cunoscute și „de a se da cu proștii“ cum ar spune domnia-sa, într'unul din necunoscutele elanuri de sinceritate care-l caracterizează. În acest caz d. C. Argetoianu ar fi descoperit la Karlsbad un isvor nou, care ar putea înlocui cu succes apa râului Lethe, cunoscută pentru efectele ei asupra memoriei. Dacă acest isvor există și dacă întreg comitetul de o sută se hotărăște să bea din el, suntem pe punctul de a crede că d. Octavian Goga ar refuza, totuș, să uite ce datorește propriilor sale convingeri...

D-l Iuliu Maniu nu lasă să treacă nici un prilej, — oricât de neînsemnat ar fi, — fără să repete mereu aceeaș gravă și senzațională declarație de opozant. Remanierea guvernului d-lui Ion I. C. Brătianu, adică istorica împrejurare care a adus pe d. Văitoianu în locul d-lui general Moșoiu la ministerul Comunicațiilor, l'a determinat încă odată pe șeful partidului național să anunțe, tot atât de solemn cași acum e anul, că nu recunoaște noua Constituție.

Noua declarație a d-lui Iuliu Maniu n'a emoționat, firește, pe nimeni. Nu tot așa s'a întâmplat cu răspunsul rostit la Camera de d. Ion I. C. Brătianu, căci brava și onesta presă „independentă“ s'a alarmat grozav în fața profeției șefului partidului liberal, că d. Iuliu Maniu nu va avea ocazie douăzeci și cinci de ani de-acum încolo, să aplice Constituția... — „Cum? s'a indignat d. Nadler-Nedelea dela *Presa*, d. Ion I. C. Brătianu proorocește un sfert de veac de opoziție pe seama partidului național? De unde știe dumnealui? Dictatorul impietează asupra intențiilor Suveranului?“

Lăsând la oparte comentariile interesate, oricine vede cât de falsă este această „luptă împotriva Constituției“. Toate sunt minciuni, toate sunt protestări pentru galerie. Niciodată, partidul național n'a arătat cari sunt pasagiile din Constituție pe cari nu le primește și nici cari sunt dispozițiile pe cari le-ar propune în locul celorlalte, pentru deplina salvare a democrației. Așa fiind, ce este mai logic, ca Regele să se ferească de a chema la cârma țării tocmai acel partid, care punând din nou în discuție chestiunea Constituției, ar deschide o nouă epocă de frământare primejdioasă și de agitație inutilă.

Deci, de data aceasta suntem de aceeaș părere cu d. Ion I. C. Brătianu, și credem că a avut dreptate. Cu o singură deosebire. Nu convenim asupra termenului. Vorbind serios, actualii conducători ai partidului național — după examenele date până acum — nu vor putea să-și asume niciodată rolul de conducători atotputernici ai politicei generale din țară. Cel mult, ei pot fi elementele executoare ale unor îndrumări care vin dela alții.

E o soartă tristă, dar vina nu e a nimănu.

ION BALINT

GAZETA RIMATA

Peste 25 de ani...

Di Ion I. C. Brătianu a declarat la Cameră, că d. Iuliu Maniu nu va veni la putere decât peste 25 de ani.

Ziarele

*Drept să vă spun, de obicei,
Eu nu prea 'nghit ușor profeții
Minciuni îți toarnă, câte vrei,
Toți vameșii și precupeții...*

*Dar categoricul discurs
A profețit fără ambiție,
Sentința n'are, cred, recurs,
Ci numai drept... de opoziție.*

*Un sfert de veac e mult, nu zic,
(Imbătrânim atât de iute!)
Și-algebra marelui Nimic
E plină de necunoscute...*

*Câți dintre noi, crezând din nou,
Vor mai cânta pe baricade?
Și câți vor fi doar un ecou
In ritmul stinselor decade?...*

Luptând în viață, pas cu pas,
Vom fi răpus noi sărăcia,
Căci pân' atunci își va fi tras
„Asociația“, — loteria...

Copiii ne vor crește mari,
(Va crește, poate, și valuta) -
Și printre revoluționari
De mult va fi înscrisă Suta.

Carpații se vor fi mutat
Schimbându-și locul lor cu Nistru,
Deci și Maniu, mult-așteptat,
Va fi, în fine, prim-ministru!

Și parcă-l văd, ca pe-un monarh,
Bătrânul mic și curățel,
Cu barbă ca de patriarh:
Un fericit însurățel!...

Răbdare multă a avut, —
Victorios a fost ca Cidul...

.....
Dar, eu mă 'ntreb, nepriceput:
Unde va fi, pe-atunci, partidul?

PÈTRICĂ PANORAMĂ

INSEMNĂRI

O gazetă provocatoare. — Sunt trei ani de când apare zilnic, în Capitală, o gazetă : *Albina*, care nu mărturisește cui aparține și nici din ce anume fonduri se tipărește. Scopul ei reiese însă, bine precizat, din atitudinea bătaioasă pe care acest organ inutil a păstrat-o tot timpul. În această grea criză a tiparului, când atâtea publicații se luptă între viață și moarte și când nenumărate iluzii ale scrisului sunt răpuse pe câmpul de luptă, *Albina* aceasta, nu totdeauna harnică ci de cele mai multe ori veninoasă, rezistă și... insistă în lupta pe care a deschis-o împotriva bisericii ortodoxe.

Martore sunt însăș paginile acestei reviste despre spiritul calm și civilizat cu care am privit totdeauna așa numitele „frecări confesionale“ dintre românii din Ardeal, — convinși fiind (convingere pe care o păstrăm și acum) că ele nu există de cât în gândul și în intențiile unor anumiți pescuitori în apă tulbure. Apariția *Albinei*, și calea pe care o urmează, n'a avut și nu are, după cât se pare, o altă țintă decât aceea de o scormoni din senin animozități inexistente. Recomandând cetitorilor ei broșuri îndreptate împotriva bisericii ortodoxe, ducând în propriile ei coloane o acțiune de defăimare a acesteia, numind pe românii ne-uniți cu Roma : „creștini rătăciți“, și urmărind opera ei ațățătoare cu o ciudată și costisitoare stăruință, gazeta

aceasta e trimisă tuturor parohiilor gr. catolice din Transilvania, cași cum ar exista undeva, în sânul unor cercuri cari nu se dau pe față, evlavioasa temere ca nu cumva printre slujitorii Domnului din cele două biserici surori ale aceluiaș neam, să domnească prea multă înțelegere...

Să ne creadă domnii dela *Albina*, că o asemenea îndeletnicire e păgubitoare în primul rând pentru liniștita viețuire a bisericii unite. O spunem aci cu aceeaș senină sinceritate, cu care am interveni dacă exagerarea ar porni din cealaltă parte.

DI Al. Vaida și armata. Fostul colaborator al ziarului *Reichpost* și al revistei *Oesterreichische Rundschau*, — două publicații cari urmăreau cu îndârjire realizarea idealului său politic, — a fost apucat deodată de un acces amoros față de armata română. Într'un articol publicat în ziarul *România*, d. Al. Vaida adresează un călduros apel către națiunea întregă, îndemnând-o să facă toate jertfele pentru întreținerea armatei. — „*Totul pentru armată!*“ exclamă pensionarul băncii Marmorosch Blank într'unul din acele elanuri de sinceritate, cărora le datorăm și cealaltă faimoasă lozincă : — „*Ardealul pentru ardeleni!*“

Era o vreme când d. Al. Vaida avea o părere mai puțin bună despre armata română. Pe atunci se vorbea de

impuşcarea *manu proprio* a celui din-tâi dorobanţ ivit pe crestele Carpaţilor. Soldaţii micei României mureau în tranşee, cu faţa spre Alba-Iulia, iar d. von Vajda, membru în Camera din Budapesta, jura credinţă Habsburgilor şi Ungariei.

Acum, aghiotantul politic al dlui Iuliu Maniu şi colaboratorul economic al fraţilor Renner a descoperit că trebuie să avem o armată puternică şi cu sprijinul ei să ne apărăm graniţa. Te pomeneşti că mâine-poimâine, d. Al. Vaida găseşte şi un steag pentru această armată...

„Trădarea Banatului“. Consecvenţa nu e o specialitate a partidului naţional, — nici vorbă! Partidul naţional care s'a târguit pe rând cu toate celelalte partide din România întregită a dobândit o specială elasticitate de atitudine faţă de fiecare dintre ele. Aşa se lămureşte pentru ce nu numai micile daraveri de bucătărie electorală, dar şi marile probleme de politică românească se resimt de jocul acestor fluctuaţii permanente. Iată, de pildă, dureroasa chestiune a Banatului...

Pe vremea când trăia decedatul Tache Ionescu şi înlocuia pe incomparabilul d. Alexandru Vaida la ministerul Afacerilor străine, nu venea odată vorba despre frontiera Banatului fără să nu se strige din tabăra partidului naţional, că „Tache Ionescu e vândut Serbiei“ frumosul ţinut al Tontalului. Astăzi, când d. Iuliu Maniu ia parte la ceaurile din palatul prinţului Cantacuzino, tot se mai vorbeşte de „trădarea Banatului“, dar acum vinovatul e d. Ion I. C. Brătianu, care n'a urmat politica înţeleaptă a regretatului Tache Ionescu!

Ieri, când Tache Ionescu făcea parte din cabinetul Averescu, a cărui moştenire partidul naţional o vână, fostul ministru de Externe era „trădător“,

pentru că susţinuse formula unei înţelegeri amicale cu Sârbii asupra frontierei Banatului. Astăzi, pentru că prietenii politici ai lui Tache Ionescu au intrat sub ordinele d-lui Sever Dan, „trădătorul“ este d. Ion I. C. Brătianu, care a ales atunci calea intransigenţei. Măine... dar, cine poate să ştie în ce nouă ipostază se va înfăţişa mâine partidul naţional?

Noul ministru al Cultelor. N'am avut cuvinte prea bune pentru așa numita „primenire“ pe care a avut s'o suferi guvernul dlui Ion I. C. Brătianu. Ca şi majoritatea concetăţenilor noştri n'am putut vedea în schimbările cari au intervenit la conducerea câtorva departamente un real câştig de pricepere şi de energie. O singură excepţie credem că se poate înregistra şi nu ne opreşte nimic s'o relevăm. La conducerea urgenşitului minister al Cultelor şi al Ardelor, înlocuitorul dlui C. Banu este profesorul universitar din Cluj d. Al. Lepădatu, în ale cărui însuşiri de om al culturii, lăsând la o parte orice consideraţii de politică militantă, ne place să vedem o nădejde de îndreptare pentru ceea ce s'a făcut, sau mai bine zis: pentru ceea ce nu s'a făcut acolo, sub actuala guvernare.

D. C. Banu lasă în urmă amintirea desavantajoasă a unei ostenite nepriceperi. D. Al. Lepădatu ar fi chemat, prin urmare, să înoade firul unui program de muncă în punctul unde acesta a fost curmat acum doi ani. Mai ales problema unificării bisericeşti, care aşteaptă zadarnic o deslegare, dimpreună cu anumite cerinţe de activitate culturală în Ardeal, vor găsi, sperăm, un spirit pe deplin înţelegător în d. Al. Lepădatu.

li urăm să aibă şi posibilitatea materială a fapei.

„Asociaţiunea“ şi teatrul. Este un cap. VII în „raportul general al Aso-

ciațiunii pentru literatura și cultura poporului român, pe anul de gestiune 1922—23", — în care se vorbește despre „propaganda teatrală” a numitului comitet. Ni se spune acolo că, „simțindu-se tot mai mult nevoia unui teatru românesc bine organizat, serios, și în măsură de a face educația artistică și națională a publicului nostru, *instituțiunea* („respectivă”: comitetul central) s'a cugetat și la această problemă... „De-abia, — spune textual însuși raportul, — a putut înjgheba cu elevii și elevele școalelor două reprezentații teatrale, și anume: *feeria „Ileana”* de I. Borcia, *din* prilejul adunării generale și a „*Fetei orfane*” de A. Melin“... Va să zică în doi ani două reprezentații, cel puțin însă cu două capodopere ale literaturii noastre dramatice. — Aceasta însă, mai povestește raportul, s'a întâmplat din „lipsa de mijloace materiale” — fără a mai pune la socoteală „desinteresarea publicului sibiian pentru artele frumoase”. Pentru aceste motive, „activitatea dlui Băilă pe terenul teatral nu a fost prea rodnică” (credem și noi!). — Dar acuma, la sfârșitul capitolului pe care îl cităm, ni se dă îmbucurătoarea veste, menită a înlătura grija „lipsei de mijloace materiale”: — „Ministerul Cultelor și Artelor... a pus la dispoziție, pe anul 1922—23 o subvenție de lei 400,000, — cu care dl Băilă va începe dela Octombrie 1923 a da reprezentații de teatru sub auspiciile „Asociațiunii” în Sibiu și o seamă de orașe și orășele din părțile noastre“... — În sfârșit, la începutul acestei luni Noembrie, a fișe ne-au anunțat „deschiderea stagiunii *Campaniei teatrale „Astra”* din Sibiu“... S'a reprezentat de două ori: „*Fântâna Blanduziei*”. Dar cum? Dacă cineva n'ar fi avut ideea, până atunci, de ce va să zică o batjocorire a artei, n'are decât să asiste la acele reprezentații. O punere în scenă care amin-

tea timpurile când în locul decorurilor se afixau pe câte un par „țidule” pe cari scria: „Aicea este o pădure”, — „Aicea este o casă cu balcon”, — etc. — Niște bieți interpreți, cari — afară de unul sau doi — n'aveau nici măcar elementara deprindere a mișcării pe scenă și a dicțiunii. — Piesa însăș ciuntită de creionul regisorului sau „directorului de scenă“... Cu un cuvânt ceva deplorabil, din toate punctele de vedere... Ne întrebam: Aceasta să fie așadar împlinirea problemei la care gremiul „*Astrei*” s'a cugetat, simțind nevoia „unui teatru românesc bine organizat, serios și în măsură de a face educația artistică și națională a publicului nostru“?! — Nu e pagubă atât de mare de nenorocoasa subvenție a ministerului Artelor, — cât e de păcat de oprobriul și rușinea ce se aruncă asupra venerabilului nume al „*Astrei*” noastre.

Imnul creștin. — De când corespondent al ziarului *Dimineața* în Ardeal a ajuns din nou d. Leonard Paukerow, se observă o și mai atentă bună voință pentru orice manifestare a culturii naționale. Iată, zilele trecute s'au redeschis porțile Universității din Cluj, și Paukerowul nostru, — care și-a uitat pe fundul lăzii certificatul celor patru clase primare absolvite în Galiția, — s'a bucurat foarte mult în urma acestui eveniment. Dar, s'a întâmplat un nenorocit incident. Studenții români au îndrăsnit să cânte în aula Universității (ce cutezanță!) și amicul Leonard s'a supărat de tot, arătând că în asistență a stărnit un „sentiment penibil“...

Imnul creștin în aula Universității? E revoltător, tinerii insuflețiți ar fi trebuit linișați, să se isprăvească odată pentru totdeauna cu asemenea acte de intoleranță... Auzi, imnul creștin!...